

SOUSLOVÍ SLOVA SOCIÁLNÍ

R. Šrámek

Došlo: 30. května 2005

Abstract

ŠRÁMEK, R.: *Collocation of word „social“*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2005, LIII, No. 6, pp. 257–262

Content analyse of 40 publications (issued in last 40 years for needs of agogica, psychology, sociology and other social sciences) shows, that word „social“ is using at least in 360 two-word expressions.

word social, concept of social, collocation of word social, two-word expressions of word social

Rejman [1966, s. 498] vysvětluje pojem slova (termínu) sociální takto: „... *společenský, týkající se společnosti, společenských vtaů nebo poměrů; spojený se společností, vztahující se ke společnosti; usilující o společenskou nápravu* ...“.

O třináct let později má Bečka [1979, s. 229 a 232] stejný názor, neboť i u něj sociální rovná se společenský, respektive pospolitý a družný.

Za dalších třináct let však přichází Geist [1992, s. 409–412] s jiným stanoviskem, značně odlišným od obou předcházejících. Opírá se o mezinárodní slovník a slovu sociální přiděluje těchto dvacet významů: 1. charitativní, podpůrný a dobročinný; 2. společensky družný; 3. „společenský“ proti „nespolečenský“; 4. společensky hromadný; 5. týkající se společnosti; 6. společensky podmíněný; 7. společensky závazný; 8. mající na mysli blaho spoluobčanů a společnosti jako celku; 9. sloužící společnosti; 10. politický, třídní a reformní; 11. týkající se mezilidských styků a vtaů; 12. týkající se životních podmínek a životní úrovně; 13. „sociální zařízení“; 14. prospěšný společnosti; 15. soucitící; 16. vyžadující pomoc; 17. životní jistoty; 18. životní podmínky; 19. nesobečtí; 20. apod. Přitom si je vědom a) mnohoznačnosti termínu sociální; b) jeho chápání jako pozitivní hodnoty („... *sociální proti nesociální, asociální, antisociální ... sociální jako altruistický, nesobečtý, společensky prospěšný*...“) a jeho chápání jako c) synonyma slova kulturní (případně „... *kulturní jako podkatego-*

rie sociální a naopak ...“). Na slovo sociální nahlíží stejně, o několik roků později i v jiném svém slovníku [2000, s. 271–272].

Termín sociální a jeho sousloví je též předmětem pozornosti osobností velmi výrazných, například ekonoma, politika a státníka Klause [Rozhovor, 2005, s. 2] „*Debata je o tom, zda má být slovo sociální před podstatným jménem jako určující, nebo jestli má být za jménem jako dovětek. Jde o to, zda to má být sociální stát, nebo stát se sociální politikou*...“, a rovněž i řadových pracovníků Ústavu humanitních věd Provozně ekonomické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně, například Cenka a Šrámka [2003], Šindlářové [2002] a Šrámka [2002a, 2002b, 2003].

V tomto pojednání se proto navazuje na dosavadní usilování jeho autora, což má či mělo souvislosti také s výzkumným záměrem fakulty (MSM 431100007).

METODIKA

Cíl pojednání vychází mimo jiné i z tvrzení neznámého autora [10 důvodů, 2005, s. 4], že „... *slovo sociální se v našem jazyce přiřazuje k asi sto sedesáti podstatným jménům* ...“, a to v tom smyslu, že se v něm toto tvrzení buď potvrdí (C1) nebo nepotvrdí (C2).

Prostředky k dosažení cíle pojednání jsou z hlediska metod průzkumu metody monografické a z hlediska technik průzkumu techniky obsahové analýzy,

respektive technika analýzy obsahu čtyřiceti publikací, používaných v České republice (i předcházejících formacích tohoto státu) v uplynulých čtyřiceti letech a vydaných zejména pro uživatele z oborů sociálních věd. Sousedím se zde (ve shodě se všeobecně známými pravidly užívání jazyka českého) rozumí spojení slova sociální s jedním jiným slovem nejčastěji podstatným jménem, a to do jednoho termínu. Přehled analyzovaných publikací podle abecedního pořadí jejich autorů (P1) až (P40) a podle oborů sociálních věd (Tab. I):

- (P1) ADAMOVÁ, K. et al. *Politologický slovník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. 284 s. ISBN 80-7179-469-4.
- (P2) FIAMENGO, A. *Základy všeobecnej sociologie*. 1. vyd. Bratislava: VPL, 1968. 609 s. B. ISBN.
- (P3) GEIST, B. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnár, 2000. 425 s. ISBN 80-86226-07-7.
- (P4) GEIST, B. *Sociologický slovník*. B vyd. Praha: VP, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- (P5) GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. /dot. Praha: Agro, 1999. 596 s. ISBN 80-7203-124-4.
- (P6) HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 312 s. ISBN 80-7178-803-1.
- (P7) HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. 165 s. ISBN 80-7178-763-9.
- (P8) HYHLÍK, F. a NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. 2. vyd. Praha: SPN, 1977. 340 s. B. ISBN.
- (P9) JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 231 s. ISBN 80-7178-749-3.
- (P10) *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*. B. vyd. Brno: Paido, 1998. 91 s. ISBN 80-85931-58-3.
- (P11) KOMÁRKOVÁ, R., SLAMĚNÍK, I. a VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie III*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 224 s. ISBN 80-247-0180-4.
- (P12) KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2000. 1090 s. ISBN 80-7181-463-6.
- (P13) KUJAL, B. et al. *Pedagogický slovník, 2. díl*. 1. vyd. Praha: SPN, 1967. 533 s. B. ISBN.
- (P14) LIVEČKA, E. a SKALKA, J. *Slovník pedagogiky dospělých*. 1. vyd. Praha: SPN, 1983. 331 s. B. ISBN.
- (P15) *Malý sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1970. 615 s. B. ISBN.
- (P16) MAREŠ, J. a GAVORA, P. *Anglicko-český pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 215 s. ISBN 80-7178-310-2.
- (P17) MAREŠ, J. a KŘIVOHLAVÝ, J. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. 1. vyd. Praha: SPN, 1990. 164 s. ISBN 80-04-21854-7.
- (P18) MILLER, D. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000. 581 s. ISBN 80-85947-56-0.
- (P19) NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-0690-7.
- (P20) NOVÝ, I. et al. *Sociologie pro ekonomy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997. 168 s. ISBN 80-7169-433-9.
- (P21) NOVÝ, I. a SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 192 s. ISBN 80-247-0384-X.
- (P22) OURODA, S. *Sociologie*. 1. vyd. Brno: MZLU, 2004. 160 s. ISBN 80-7157-766-9.
- (P23) PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. B. vyd. Praha: DAHA, 1997. 159 s. ISBN 80-902232-1-4.
- (P24) PETRUSEK, M. *Alternativní sociologie*. B. vyd. Praha: KOS, 1992. 222 s. ISBN 80-901093-5-7.
- (P25) POLÁKOVÁ, J. a NELEŠOVSKÁ, A. *Česko-německý pedagogicko-psychologický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc a UP, 2000. 207 s. ISBN 80-7182-091-1.
- (P26) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.
- (P27) *Příruční slovník naučný, IV. díl, S-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1967. 936 s. a 98 příl. B. ISBN.
- (P28) REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha, 1966. 592 s. B. ISBN.
- (P29) SEEBAUER, R. a MAŇÁK, J. *Německo-anglicko-český pedagogický slovník*. B. vyd. Brno: Paido, 1999. 175 s. ISBN 80-85931-74-5.
- (P30) *Slovník ekonomie a sociálních věd*. 1. vyd. Praha: E. W. A. Edition, 1995. 420 s. ISBN 80-85764-13-X.
- (P31) ŠINDLÁŘOVÁ, J. *Základy sociologie – přednášky*. 1. vyd. /dot. Brno: MZLU, 1995. 68 s. ISBN 80-7157-122-9.
- (P32) ŠVEC, Š. *Základné pojmy v pedagogike a andragogike*. 2. vyd. Bratislava: IRIS, 2002. ISBN 80-89018-31-9.
- (P33) *Terminologický slovník pedagogický česko-rusko-anglicko-francouzský*. B. vyd. Praha: VÚP, 1967. 253 s. B. ISBN.
- (P34) VANĚK, J. *Nejčastější cizojazyčné výrazy v současné pedagogice*. B. vyd. Olomouc: KPÚ, 1974. 87 s. B. ISBN.
- (P35) *Velký sociologický slovník, 1. svazek (A–O) a 2. svazek (P–Z)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 1127 s. ISBN 80-7184-311-3.

- (P36) VÝROST, J. a SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie – Sociálna psychológia*. 1. vyd. Praha: ISV, 1997. 453 s. ISBN 80-85866-20-X.
- (P37) VÝROST, J. a SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 384 s. ISBN 80-7178-269-6.
- (P38) VÝROST, J. a SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie II*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 260 s. ISBN 80-247-0042-5.
- (P39) *Vzdělávací standardy v sociální práci*. 1. vyd. Praha: Sociopress a Socioklub, 1997. 334 s. ISBN 80-902260-3-5.
- (P40) ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*. 3. vyd. Praha: Libri, 2004. 576 s. ISBN 80-7277-209-0.

I: Přehled analyzovaných publikací podle oborů sociálních věd

Období vydání publikací	Publikace podle oborů sociálních věd							
	obor sociologie		obor psychologie		obor agogika		obory jiné	
	slovn.	jiné	slovn.	jiné	slovn.	jiné	slovn.	jiné
Publ.vyd. do roku 1970	(P15)	(P2)			(P13) (P33)		(P27) (P28)	
Publ.vyd. v letech 1971 až 1990			(P8)		(P14) (P34)	(P17)		
Publ. vyd. od roku 1991	(P4) (P35)	(P5) (P9) (P20) (P21) (P22) (P24) (P31)	(P3) (P6) (P25)	(P7) (P11) (P19) (P36) (P37) (P38)	(P16) (P23) (P26) (P29) (P32)	(P10) (P39)	(P1) (P12) (P18) (P30) (P40)	

VÝSLEDKY

Průzkum prokazuje, že v analyzovaných publikacích (P1) až (P40) je obsaženo tři sta patnáct sousloví slova sociální s jedním dalším slovem, která mají jako dvojsloví specifickou funkci odborných termínů. Přitom se slovo sociální samo o sobě i v sousloví nevyskytuje v (P13), (P33) a (P34). Navazující seznam vypátraných dvojsloví (tříslovné termíny, například nová sociální hnutí, a viceslovné termíny, například teorie nových sociálních hnutí, do tohoto seznamu zahrnutý nejsou) je seřazen abecedně s tím, že slovo sociální je vynecháno a v závorkách jsou uvedeny odkazy na publikaci či publikace, v nichž se ten který vypátraný dvojslovní termín vyskytuje.

1. abulie (P6); 2. adaptace (P4), (P6), (P16), (P20), (P21), (P25) a (P26); 3. adjustace (P4); 4. adresy (P37); 5. agregace (P4); 6. agregát (P4), (P21) a (P35); 7. akce (P4) a (P16); 8. akoneodace (P6); 9. akt (P4) a (P6); 10. aktivita (P4); 11. alokace (P35); 12. antropolog (P16); 13. antropologie (P4), (P6), (P16) a (P35); 14. aprobace (P35); 15. asimilace (P6); 16. aspekty (P10); 17. atom (P4) a (P35); 18. atraktivita (P35); 19. badatel (P16); 20. bariéra (P6); 21. behaviorismus (P4) a (P6); 22. celek (P20); 23. církve (P35); 24. citění (P6); 25. čas (P6) a (P35); 26. činnost (P17); 27. člověk (P22); 28. darwinismus (P1), (P4), (P18),

(P28), (P35) a (P40); 29. dávky (P30); 30. degradace (P35); 31. demagogie (P35); 32. demografie (P35); 33. demokracie (P18), (P28) a (P35); 34. demokrat (P27); 35. deprivace (P6) a (P35); 36. determinanty (P38); 37. determinismus (P4); 38. deviace (P4), (P9), (P22) a (P35); 39. deviance (P4); 40. dezintegrace (P4) a (P35); 41. dezorganizace (P4) a (P35); 42. dědictví (P37); 43. dědičnost (P35) a (P37); 44. dějiny (P35); 45. diagnostika (P35); 46. diagnóza (P6); 47. diferenciacie (P4), (P6), (P20), (P21), (P22) a (P35); 48. dilema (P6); 49. diskriminace (P6), (P16) a (P35); 50. distance (P4), (P6), (P22) a (P35); 51. dojem (P3); 52. dovednost (P6), (P11), (P35) a (P37); 53. důchody (P22); 54. dynamika (P4), (P21) a (P35); 55. eidos (P4); 56. ekologie (P4), (P6) a (P35); 57. ekonomika (P35); 58. ekvilibrium (P4) a (P6); 59. emoce (P38); 60. esenciálnost (P36); 61. etika (P24), (P28) a (P35); 62. etnografie (P4); 63. etologie (P35); 64. euforie (P35); 65. exkluze (P6); 66. exkurze (P35); 67. facilitace (P4), (P7), (P16), (P17), (P22), (P23), (P35), (P36) a (P37); 68. fakt (P4), (P5), (P20), (P21) a (P35); 69. faktor (P16), (P22) a (P36); 70. farmacie (P35); 71. fáze (P7); 72. fenomén (P19); 73. filozofie (P20) a (P35); 74. fobie (P6); 75. funkce (P14); 76. fyzika (P4), (P5) a (P35); 77. fyziologie (P4); 78. geografie (P4) a (P35); 79. gynekologie (P35); 80. hierarchie

- (P6) a (P35); 81. hladina (P22); 82. hnutí (P5), (P35) a (P36); 83. hodiny (P6); 84. hodnoty (P20); 85. hra (P6); 86. hygiena (P35); 87. charakter (P36); 88. charakteristiky (P22); 89. charta (P1); 90. choroby (P35); 91. chování (P4), (P6), (P19), (P22), (P25), (P26), (P35) a (P38); 92. identifikace (P7); 93. identita (P4), (P7) a (P22); 94. iluze (P35); 95. indikátor (P4); 96. infantilismus (P35); 97. infekce (P6); 98. informace (P19), (P20), (P21) a (P35); 99. inhibice (P36) a (P37); 100. instituce (P4), (P16), (P20), (P21), (P22), (P35) a (P37); 101. integrace (P4) a (P16); 102. inteligence (P6), (P16) a (P35); 103. interakce (P5), (P6), (P7), (P11), (P17), (P19), (P35) a (P37); 104. inženýrství (P4), (P16) a (P35); 105. izolace (P4), (P22) a (P35); 106. já (P4), (P5) a (P35); 107. jednání (P4) a (P35); 108. jev (P4), (P6), (P20), (P21) a (P35); 109. jistota (P4), (P20) a (P35); 110. klima (P4), (P6), (P17), (P20), (P35) a (P37); 111. kognice (P6), (P7) a (P19); 112. koheze (P16); 113. kompetence (P16), (P19) a (P35); 114. komunikace (P4), (P6), (P11), (P14), (P17), (P19), (P23), (P35), (P36) a (P37); 115. konflikt (P4), (P21), (P31) a (P35); 116. konformita (P37); 117. konsensus (P15) a (P22); 118. konstruktivismus (P6) a (P36); 119. kontakt (P4), (P17) a (P22); 120. kontext (P5), (P7), (P16), (P35) a (P37); 121. kontrola (P4), (P6), (P9), (P22), (P31) a (P35); 122. kapilarita (P4) a (P6); 123. kapitál (P22) a (P35); 124. kategorie (P4), (P35) a (P35); 125. kategorizace (P36); 126. katolicismus (P35); 127. kauzalita (P35); 128. kurátor (P25) a (P26); 129. kvocient (P4) a (P6); 130. lenost (P6), (P7) a (P22); 131. léčba (P6); 132. lékařství (P35); 133. lhotejnost (P22); 134. liberalismus (P22); 135. lokalita (P4); 136. makrostruktura (P35); 137. maladjustace (P6); 138. management (P35); 139. mechanismus (P35); 140. menšina (P16); 141. mikrostruktura (P35); 142. mimikry (P35); 143. mobilita (P2), (P4), (P5), (P6), (P9), (P12), (P16), (P20), (P21), (P22), (P26), (P35), (P36) a (P40); 144. moc (P6) a (P37); 145. molekula (P4); 146. morfologie (P4) a (P35); 147. motivace (P19); 148. myšlení (P35); 149. napětí (P6); 150. nerovnost (P22) a (P35); 151. neuróza (P6); 152. nezralost (P6); 153. norma (P4), (P6), (P7), (P20), (P21), (P22), (P23), (P31), (P36) a (P37); 154. normativ (P35); 155. odměny (P19); 156. ochrana (P26); 157. ontogeneze (P4); 158. opora (P6), (P16), (P35) a (P38); 159. optimismus (P35); 160. organizace (P4), (P20), (P21) a (P35); 161. orientace (P22); 162. osobnost (P31); 163. otázka (P35); 164. paměť (P35); 165. parazitismus (P35); 166. partner (P11); 167. partnerství (P35); 168. pasport (P35); 169. patologie (P6), (P15), (P22) a (P35); 170. péče (P1), (P6), (P25), (P26), (P35) a (P39); 171. pedagogika (P6), (P25), (P26), (P29) a (P35); 172. pediatrie (P25), (P26) a (P35); 173. percepce (P4), (P6), (P11), (P16), (P17), (P19), (P21), (P25), (P26), (P35) a (P36); 174. plánování (P16) a (P35); 175. podmínky (P4), (P11), (P22), (P25), (P26) a (P35); 176. podpora (P5), (P6), (P19) a (P39); 177. pojištění (P12), (P16), (P25) a (P27); 178. pole (P6) a (P35); 179. politika (P16), (P29), (P35), (P39) a (P40); 180. pomoc (P4) a (P6); 181. porucha (P6); 182. posilování (P17) a (P37); 183. postavení (P25), (P26), (P29) a (P35); 184. postoj (P2), (P6) a (P16); 185. potřeba (P4); 186. potřebnost (P35); 187. pouto (P36); 188. pozice (P4), (P6), (P20), (P21), (P22), (P23), (P25), (P26), (P31) a (P35); 189. poznávání (P36); 190. pracovník (P4), (P11), (P14), (P16), (P25) a (P39); 191. práce (P4), (P6), (P16), (P35) a (P39); 192. prestiž (P31); 193. prevence (P6); 194. problém (P16), (P22) a (P35); 195. proces (P4), (P20), (P21) a (P22); 196. profil (P35); 197. prognózy (P14); 198. program (P35); 199. prostor (P35); 200. prostředí (P4), (P10), (P11), (P14), (P16), (P22), (P25), (P26), (P27), (P31) a (P35); 201. předsudek (P4); 202. přehled (P35); 203. příjmy (P22); 204. psychiatrie (P6) a (P35); 205. psychobiologie (P38); 206. psychologie (P2), (P4), (P6), (P8), (P15), (P16), (P17), (P19), (P23), (P25), (P26), (P29), (P35) a (P37); 207. původ (P26) a (P35); 208. rámec (P31); 209. realita (P21) a (P35); 210. reflex (P6); 211. reforma (P40); 212. regrese (P4); 213. regulace (P35); 214. regulativy (P2); 215. rekonstrukcionismus (P32); 216. reprezentace (P7), (P36) a (P37); 217. reprodukce (P5) a (P35); 218. revoluce (P15) a (P40); 219. rezistence (P6) a (P14); 220. role (P2), (P4), (P6), (P9), (P17), (P20), (P21), (P22), (P23), (P25), (P26), (P31) a (P37); 221. rovnost (P35); 222. rovnováha (P4) a (P35); 223. řád (P35); 224. řízení (P35); 225. seskupení (P22); 226. sestup (P21); 227. schéma (P7) a (P19); 228. situace (P19); 229. síť (P4), (P31), (P35) a (P38); 230. skupina (P2), (P4), (P5), (P9), (P14), (P21), (P22), (P23), (P25), (P26), (P31), (P35), (P36) a (P37); 231. skutečnost (P4) a (P35); 232. skladba (P29); 233. slepota (P6); 234. služby (P14), (P16), (P27) a (P35); 235. směny (P4), (P7) a (P35); 236. smír (P35); 237. smrt (P6); 238. soudržnost (P5); 239. soudy (P7); 240. soutěžení (P36); 241. spravedlnost (P22), (P35) a (P37); 242. srovnání (P7); 243. srovnávání (P36); 244. stabilita (P6) a (P35); 245. statika (P4) a (P35); 246. statistika (P35); 247. status (P4), (P6), (P16), (P19), (P20), (P21), (P22), (P23), (P25), (P26), (P31), (P35), (P36) a (P37); 248. stát (P1), (P12), (P18), (P35) a (P40); 249. stereotyp (P6); 250. stimulace (P19); 251. stimuly (P22); 252. stratifikace (P4), (P6), (P16), (P20), (P21), (P22), (P26), (P35) a (P40); 253. stratum (P4); 254. stránka (P17); 255. stresy (P19); 256. struktura (P4), (P5), (P6), (P20), (P21), (P22), (P25), (P26), (P35) a (P36); 257. styk (P17); 258. subjekty (P21); 259. subsystém (P20); 260. svět (P35); 261. systém (P4), (P16), (P20), (P21), (P22), (P35) a (P36); 262. šovinismus (P28); 263. tabu (P6); 264. takt (P6); 265. techniky (P4), (P5), (P11), (P19) a (P35); 266. teologie

(P35); 267. teorie (P4) a (P35); 268. terapie (P35); 269. transformace (P5); 270. tresty (P19); 271. třídy (P1), (P4), (P16), (P22) a (P35); 272. učení (P4), (P7), (P19), (P22), (P23), (P25), (P26), (P32), (P35), (P36) a (P37); 273. ukazatel (P22) a (P35); 274. utopisté (P2); 275. útvar (P4), (P14), (P22) a (P31); 276. validita (P6); 277. vazba (P14); 278. věda (P16), (P24), (P27), (P29), (P32) a (P35); 279. vědec (P29); 280. věk (P6); 281. vliv (P7), (P19), (P22), (P31) a (P37); 282. vnímání (P4) a (P6); 283. vrstvy (P9), (P20), (P22) a (P40); 284. výcvik (P19) a (P35); 285. výdaje (P22); 286. výhody (P22); 287. výchova (P16), (P25), (P26) a (P32); 288. výměna (P19); 289. vývoj (P5), (P6), (P16) a (P19); 290. výzkum (P4); 291. vzdálenost (P4), (P7) a (P36); 292. vzestup (P16) a (P21); 293. vztahy (P4), (P5), (P11), (P16), (P20), (P21), (P35), (P37) a (P38); 294. zabezpečení (P27) a (P30);

295. zahálení (P16) a (P36); 296. zařízení (P4); 297. zákon (P2) a (P4); 298. zákonodárství (P27); 299. závislost (P4), (P6) a (P19); 300. zdroje (P16); 301. zkušenost (P16), (P22) a (P35); 302. zlo (P22); 303. zločin (P9); 304. změna (P5), (P9), (P16) a (P35); 305. znevýhodnění (P16) a (P26); 306. zpevňování (P35); 307. zpráva (P35); 308. zprostředkování (P16); 309. způsobilosti (P32); 310. zralost (P4), (P6) a (P16); 311. zranění (P4) a (P35); 312. zrcadlo (P9) a (P35); 313. zvyk (P4); 314. žádoucnost (P16) a (P36); 315. život (P4).

DISKUSE

- Sedmnáct z tří sta patnácti (5,40 %) termínů se v analyzovaných publikacích vyskytuje nadprůměrně, tj. osmkrát až čtrnáctkrát (Tab. II).

II: Nadprůměrný výskyt sousloví slova sociální

Výskyt	Termíny ^{*)}
Osmkrát	sociální chování / sociální interakce
Devětkrát	sociální facilitace / sociální stratifikace / sociální vztahy
Desetkrát	sociální komunikace / sociální norma / sociální pozice ^{**) / sociální struktura}
Jedenáctkrát	sociální percepce / sociální prostředí / sociální učení
Dvanáctkrát	-
Třináctkrát	sociální role ^{**) / sociální mobilita / sociální psychologie / sociální skupina / sociální status^{**) / sociální}}

^{*)} Ze sedmnácti nejfrekventovanějších termínů je patnáct dvojsloví obsaženo v (P4) a (P35) a třináct dvojsloví v (P6). Publikace vydané v letech 1992, 1996 a 2004 jsou proto z tohoto hlediska nejprínosnější.

^{**) / sociální} Pokud se sociální pozice chápe jako to, co zahrnuje sociální status a sociální roli, pak tato rozptýlenost je překvapivá.

- Příkladem neobvyklých sousloví slova sociální jsou v předloženém seznamu například termíny sociální farmacie, sociální gynekologie, sociální molekula, sociální smrt a sociální zrcadlo.
- Konfrontuje-li se předložený seznam s publikacemi Grecmanové [1996, 1997 a 1998] zjišťuje se, že ona pracuje s dalšími devíti termíny, a to s termíny sociální cíle, sociální dimenze, sociální nálada, sociální ovlivňování, sociální pochody, sociální pojetí, sociální soužití, sociální uznání a sociální vlastnosti.
- Porovná-li se předložený seznam sousloví slova sociální s dalšími literárními zdroji informací, je možno ho rozšířit o další termíny. Například při porovnání s publikací Grygara [2003] se rozšíří o termín sociální diverzifikace a při porovnání s řadou nejmenovaných zdrojů informací se rozšíří mimo jiné o termíny sociální atmosféra, sociální bydlení, sociální byt, sociální cit, sociální fond, sociální chaos, sociální námět, sociální násilí, sociální ne-

dostatečnost, sociální oblast, sociální odpovědnost, sociální perspektivy, sociální poradce, sociální poradenství, sociální posláni, sociální problematika, sociální předpoklady, sociální překážky, sociální případ, sociální reflexe, sociální rezervy, sociální riziko, sociální rozčlenění, sociální rozlišení, sociální rozlišování, sociální rozvoj, sociální růst, sociální správa, sociální studia, sociální svědomí, sociální trendy, sociální umění, sociální úroveň, sociální ústav a sociální věc.

- Tvzení neznámého autora [10 důvodů, 2005], že slovo sociální je přiřazováno k asi sto šedesáti podstatným jménům, se nepotvrdilo (platí tudíž C2), neboť těch jmen je výrazně víc. Výsledky pojednání totiž zahrnují tři sta patnáct sousloví slova sociální a v této kapitole je ještě dodáno pětáctýřet jiných případů sousloví slova sociální. Další diskuse ve smyslu potvrzování či nepotvrzování (C1) nebo (C2) je proto bezpředmětná.

ZÁVĚR

Předložený seznam vypátrných dvojsloví, dvojslovních termínů (viz části Výsledky a Diskuse), značně rozšiřuje dosavadní (výchozí) soubor sousloví slova sociální (viz cíl pojednání v části Metodika). Proto například za použití induktivních postupů je využitelný k získání přesnějšího (menšího či většího) souboru významů slova sociální než stávajícího, zahrnujícího dvacet uzlových pojetí tohoto

slova (viz úvodní část pojednání). Taková perspektivní precizace může pak být prospěšná i všem sociálním vědám, zejména sociologickým, psychologickým a agogickým (pedagogickým, andragogickým a geragogickým) oborům (viz část Souhrn). To je těm vědním oborům, jejichž výběr publikací byl předmětem obsahové analýzy (viz prostředky k dosažení cíle v části Metodika).

SOUHRN

Šířený názor, že slovo sociální se přiřazuje k asi sto šedesáti jiným slovům se nepotvrdil. Analýza čtyřiceti publikací vydaných v posledních čtyřiceti letech totiž prokázala, že slovo sociální se jen ve dvojslovních pojích k třem sta patnácti dalším slovům. V diskusi se tento soubor rozrostl ještě o dalších čtyřicet pět dvojslovních termínů. Zjištění přispívá například nejen k vyvození přesnějšího aktuálního souboru významů slova sociální, ale třeba i k vyhotovení výstižnějšího budoucího tezauru. Pořízení takového slovníku či takové encyklopedie se jeví jako nutné v té míře, v jaké se jeví potřeba odborněji participovat na důsledně prosociálním formování člověka jedenadvacátého století.

slovo sociální, pojem slova sociální, sousloví slova sociální, dvojsloví slova sociální

LITERATURA

- BEČKA, J. V.: *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979. 432 s. B. ISBN.
- CENEK, J., ŠRÁMEK, R.: Zobecnění zkušeností z plnění sociálně komunikativní funkce fiktivní firmy střední školy. In *Firma a konkurenční prostředí. Sekce 9. Sborník z mezinárodní konference*. Brno: MZLU, 2003, s. 42–50. ISBN 80-7157-703-0.
- 10 důvodů. 7 s. Dostupné na: <http://www.virtually.cz/download.php?art=6154> (21. 05. 2005).
- GEIST, B.: *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodňák, 2000. 425 s. ISBN 80-86226-07-7.
- GEIST, B.: *Sociologický slovník*. B. vyd. Praha: VP, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- GRECMANOVÁ, H.: Pojetí školního klimatu ve vědecké literatuře. *Pedagogická orientace*, 1998, b. roč., č. 1, s. 27–35. ISSN 1211-4669.
- GRECMANOVÁ, H.: Problematika posuzování školního klimatu. *Pedagogická orientace*, 1997, b. roč., č. 1, s. 17–25. ISSN 1211-4669.
- GRECMANOVÁ, H.: Výsledky výzkumů zaměřených na školní klima. *Pedagogická orientace*, 1996, b. roč., č. 21, s. 70–75. ISSN 1211-4669.
- GRYGAR, J.: Jazyk jako nástroj sociální diverzifi-

- kace. *Lidé města – revue pro etnologii, antropologii a etologii komunikace*, 2003, b. roč., č. 9, s. 47–80. ISSN 1212-8112.
- REJMAN, L.: *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: SPN, 1966. 592 s. B. ISBN.
- Rozhovor pro časopis Mladý svět z 26.3.2002. 3 s. Dostupné na: <http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=YC6SypniGOXQ> (21.2.2005).
- ŠINDLÁŘOVÁ, J.: Sociální prostředí. In *Firma a konkurenční prostředí. Sekce 8. Firma a sociální prostředí. Sborník z mezinárodní konference*. Brno: MZLU, 2002, s. 75–80. ISBN 80-7302-038-6.
- ŠRÁMEK, R.: K prevenci sociálně patologických jevů. In *Firma a konkurenční prostředí. Sekce 8. Sborník z mezinárodní konference*. Brno: MZLU, 2002a, s. 89–96. ISBN 80-7302-038-6.
- ŠRÁMEK, R.: Posuzování školního sociálního klimatu. In *Firma a konkurenční prostředí. Sekce 8. Sborník z mezinárodní konference*. Brno: MZLU, 2002b, s. 97–106. ISBN 80-7302-038-6.
- ŠRÁMEK, R.: Sociálně pedagogické závěry ze sociálně psychologické sondy. In *Firma a konkurenční prostředí. Sekce 9. Sborník z mezinárodní konference*. Brno: MZLU, 2003, s. 147–157. ISBN 80-7157-703-0.

Adresa

PaedDr. Rudolf Šrámek, CSc., Ústav humanitních věd, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika